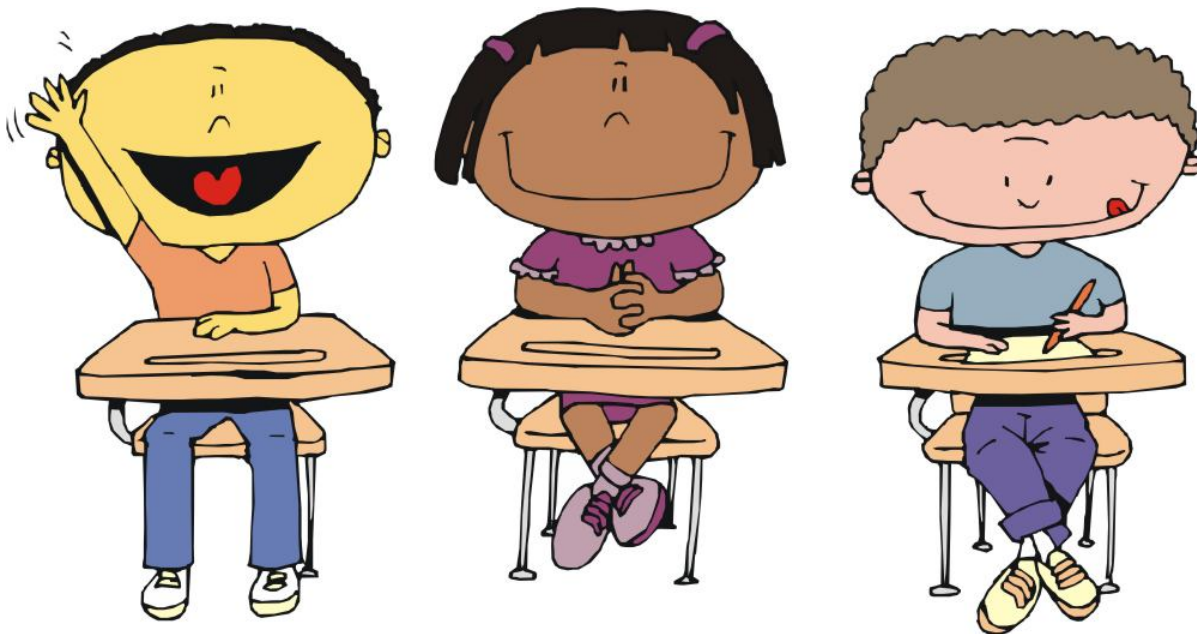

Poradnik nr 1

Rozwój dziecka 5-letniego

sfery rozwoju psychoruchowego, aspekty rozwoju mowy, czyli jakie są 5latki – typowy rozwój dziecka

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

Projekt „5latek - u progu szkoły” powstał w Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej na 13 w roku szkolnym 2009/2010 z inicjatywy Pana Krzysztofa Bugli - Zastępcy Burmistrza Dzielnicy Targówek. Autorką projektu jest Monika Bubicz - psycholog z PPP 13. Koordynatorem działań na terenie poradni, jak też realizatorką projektu, jest psycholog Beata Banasiak.

Uzasadnieniem działań realizowanych w ramach projektu jest reforma systemu oświaty i obniżenie wieku obowiązku szkolnego. Projekt uwzględnia potrzeby i oczekiwania nauczycieli przedszkoli w związku z wprowadzanymi zmianami wyrażone w ankiecie przeprowadzonej w październiku 2009.

Cele projektu to:

- pomoc rodzicom w wyborze drogi edukacyjnej dziecka w wieku 6 lat
- wsparcie nauczycieli przedszkoli w dzielnicy Targówek w zakresie pedagogicznej diagnozy rozwoju dziecka oraz w realizacji innych zadań wynikających z wprowadzenia reformy obniżającej wiek szkolny dzieci;

Podstawę projektu stanowi 5 warsztatów tematycznych dla rodziców. Pracownicy poradni opracowują scenariusz spotkań z rodzicami, realizowanych na terenie przedszkoli przez nauczycieli 5-latków. Na każde spotkanie przygotowujemy jest komplementarny do scenariusza zestaw materiałów dotyczących zakresu tematycznego, stanowiący poradnik dla rodziców.

Zakres tematyczny:

1. Rozwój dziecka 5 letniego
2. Gotowość szkolna
3. Jak stymulować rozwój dziecka?
4. Rozwój atypowy, zaburzenia rozwojowe
5. Możliwość pomocy psychologiczno – pedagogicznej dzieciom, oferta poradni w tym zakresie.

Autorkami tego poradnika są:

Anna Polak, psycholog PPP 13, nauczyciel kontraktowy

Karolina Graf surdologopeda pracujący w PPP 13, również nauczyciel kontraktowy.

2

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna nr 13

03- 310 Warszawa, ul. Odrowąża 75

Tel/Fax:0-22 614-30-55, 0-22 811-05-22, 0-22 811-26-46; e-mail: ppp13@edu.um.warszawa.pl, ppp13@neostrada.pl

www.poradnia13.waw.pl

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

Drodzy Rodzice,

w niniejszym poradniku pragniemy zapoznać Państwa z informacjami na temat rozwoju dziecka 5-letniego. Naszym zamiarem jest pokazanie Państwu, co jest charakterystyczne dla rozwoju pięciolatka oraz jakie umiejętności dziecko 5-letnie nabywa w okresie średniego dzieciństwa.

W poradniku tym koncentrujemy się na czterech obszarach rozwoju psychomotorycznego dziecka takich jak: rozwój fizyczny, emocjonalno - społeczny, poznawczy oraz rozwój mowy. W każdej z tych sfer przed dzieckiem 5-letnim stoją określone zadania rozwojowe, których osiągnięcie stanowi o prawidłowym rozwoju dziecka. Poniżej szczegółowo omówimy poszczególne sfery rozwojowe i przedstawimy portret przeciętnego pięciolatka.

Oceniając rozwój dziecka odnosimy się do norm, które dość sztywno określają co jest prawidłowością, a co nią nie jest. Normy są dla nas pewnego rodzaju ułatwieniem w ocenie rozwoju dziecka. Pamiętajmy jednak, że rozwój każdego dziecka przebiega w sposób charakterystyczny tylko dla tego konkretnego dziecka. Mimo jasno określonych norm rozwojowych między dziećmi występują dość znaczne różnice indywidualne. Obserwując rozwój własnego dziecka traktujcie Państwo zatem przedstawione w tym poradniku normy jako pewne wyznaczniki, które opisują cechy dziecka w określonym cyklu rozwojowym. Oznacza to, że ta sama cecha charakterystyczna dla 5 - latka u jednego dziecka jest bardziej nasiloną, a u innego mniej. Może się również zdarzyć, że umiejętności zdobywane przez dziecko pojawiają się w nieco w innym porządku czasowym niż u innego dziecka i nie jest to powód do niepokoju. Na rozwój dziecka mają wpływ czynniki genetyczne oraz środowiskowe i są one inne w przypadku każdego dziecka. Chcemy uwrażliwić Państwa na wyjątkowość Waszego dziecka. Wyjątkowość ta sprawia, że każde dziecko ma swoje indywidualne cechy rozwojowe. Dzieci różnią się charakterem, intelektem, sprawnością fizyczną, rozwojem emocjonalnym i społecznym. I to, że nasze dziecko nie jest dokładnie takie, jak opisany w tym poradniku typowy 5 – latek wcale nie oznacza, że rozwija się ono nieprawidłowo.

Mamy nadzieję, że ten poradnik stanie się dla Państwa pomocą w ocenie rozwoju dziecka

3

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna nr 13

03- 310 Warszawa, ul. Odrowąża 75

Tel/Fax:0-22 614-30-55, 0-22 811-05-22, 0-22 811-26-46; e-mail: ppp13@edu.um.warszawa.pl, ppp13@neostrada.pl

www.poradnia13.waw.pl

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

i ułatwi podjęcie decyzji dotyczącej wyboru dalszej drogi kształcenia dziecka.

„Jaki jestem? Portret dziecka 5 letniego”

Adam właśnie skończył 5 lat i rozpoczyna roczne przygotowanie przedszkolne, po którym może kontynuować naukę w „zerówce” lub w klasie I. Adaś rozwija się prawidłowo i zarówno rodzice, jak i wychowawcy nie obserwują niepokojących objawów.

Adam urodził się zdrowy i poród przebiegał prawidłowo, w skali Apgar uzyskał 10 pkt. Ma już za sobą okres wczesnego dzieciństwa, w trakcie którego zdobył wiele umiejętności, które pozwolą mu na dalsze postępy w rozwoju. Dziecko jest już wystarczająco niezależne od swoich rodziców, aby móc poznawać świat. Samodzielnie porusza się, komunikuje swoje potrzeby, ma już swoje sposoby bawienia się, jest zainteresowany kontaktem z innymi dziećmi. Adam potrafi samodzielnie ubrać się i zjeść posiłek.

Najważniejsze wyzwania rozwojowe, które stoją przed Adamem w okresie średniego dzieciństwa to:

- odczuwać samego siebie jako podmiot własnych działań i przeżyć,
- odkrywać świat wewnętrzny innych ludzi i przekraczać swój egocentryzm,
- zdobywać znaczny zasób wiedzy o świecie,
- obok zabawy podjąć początki świadomego uczenia się i pracy.

Przyjrzyjmy się, jaki jest Adam w chwili obecnej i jak przebiega jego rozwój w poszczególnych sferach: umysłowej, społeczno - emocjonalnej, fizycznej oraz w sferze mowy.

I. „Rozwój umysłowy – jak myślę, koncentruję się, ile zapamiętuję, jakie mam

4

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna nr 13

03- 310 Warszawa, ul. Odrowąża 75

Tel/Fax:0-22 614-30-55, 0-22 811-05-22, 0-22 811-26-46; e-mail: ppp13@edu.um.warszawa.pl, ppp13@neostrada.pl

www.poradnia13.waw.pl

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

wyobrażenie o otaczającym świecie i czy wpływa to na naukę czytania i pisania?”

W okresie średniego dzieciństwa (między 4 a 5 rokiem życia) postępuje dojrzewanie mózgu i wzrasta jego sprawność. Powstają nowe połączenia między neuronami i wzrasta synchronizacja między półkulami mózgowymi. Zmiany te prowadzą do zwiększenia sprawności w kierowaniu uwagą, umożliwiają refleksję nad własnym postępowaniem oraz sprzyjają skutecznemu rozwiązywaniu problemów. Rozwój układu nerwowego dziecka przyczynia się do większej integracji odbieranych bodźców, ujmowania stosunków przestrzennych w świecie, zdobywania orientacji w czasie i przestrzeni oraz zmian w zakresie pamięci, myślenia i zabawy.

1. Sprawności percepcyjne – umiejętności obioru bodźców płynących ze świata poprzez analizator wzrokowy i słuchowy.

Dziecko 5-letnie coraz lepiej rozpoznaje kształty przedmiotów znajdujących się w jego otoczeniu, ale nie ujmuje jeszcze wielkości i proporcji tych przedmiotów. Oznacza to, że w rysunkach dziecka brakuje perspektywicznego ujmowania przedmiotów. Zaczyna ono coraz lepiej rozpoznawać kształt liter oraz cyfr, największą trudność sprawiają mu litery o podobnym kształcie np.: M i W i zdarza się, że nawet do 7 roku życia pisze wiele liter tak, jak w lustrzanym odbiciu (p, g, d, b). Wzrasta sprawność kopiowania figur geometrycznych (koło, kwadrat). W tym czasie umiarkowanie dokładnie dziecko kopiuje literki. Jednocześnie dzieci opanowują nazwy kolorów i poprawnie stosują je w odniesieniu do barw podstawowych. Wzrasta wrażliwość słuchowa w zakresie słuchu muzycznego i fonematycznego. Dziecko umie naśladować słyszane głosy z otoczenia, wyodrębnić głoski w wyrazie zwłaszcza na początku wyrazu. Różnicuje wyrazy z opozycjami kos - koc, płotek - młotek, pies - piec, nos - noc, ząb – dąb i odróżnia jedną głoskę od drugiej. Powoli dzieli wyrazy na sylaby. Pięciolatki są zdolne do utrzymania tonacji, rytmu i melodii wypowiedzi.

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

2. *Orientacja w czasie i przestrzeni.*

Orientacja w czasie ujawnia się w uświadomieniu sobie kolejności występowania zdarzeń, umiejętności ich przewidywania, określania czasu ich trwania oraz określania relacji czasowych. Dziecko 5 letnie używa słów do określania czasu. Rozumie znaczenie następstwa czasu, np. dziś, jutro, rano, wieczorem. Dzieci używają słowa czas w trzech znaczeniach: pora na wykonanie czegoś (czas już wstawać), okres w którym coś się dzieje (kiedy bawiliśmy się z chłopcami), rachuba czasu (czas w biegach, w sporcie).

Orientacja w przestrzeni wiąże się z rozpoznawaniem miejsc oraz ustalaniem relacji między przedmiotami w tych miejscach (np. kuchnia i jej wyposażenie). Dzieci pięcioletnie opanowują słowa określające relacje przestrzenne takie jak: *wysoko, daleko, góra, dół, obok, nad, pod, przed, za*. Większe trudności sprawiają im określenia przód, tył oraz wewnątrz. Lepiej rozumieją komunikaty z tymi słowami, gorzej samodzielnie się nimi posługują. W tym okresie zaczyna kształtować się orientacja prawo – lewo.

3. *Pamięć.*

Zdolności pamięciowe dzieci znacznie zmieniają się w średnim wieku przedszkolnym. Zmiany te dotyczą wzrostu pojemności pamięci, powiększania się wiedzy o przedmiotach, które są zapamiętywane oraz pojawieniu się skuteczniejszych strategii zapamiętywania. Dzieci stopniowo zaczynają stosować kategorie znaczeniowe np. *zwierzęta, pojazdy* i dzięki temu zapamiętują więcej elementów. Pięciolatki zauważają, że łatwiej zapamiętać krótką listę niż długą, ale wciąż mają tendencję do przeceniania swoich możliwości zapamiętywania.

U dzieci w okresie przedszkolnym dominuje pamięć konkretno – obrazowa i rozwija się pamięć słowna. Typowa jest pamięć mechaniczna, czyli dosłowne zapamiętywanie tekstu. Powoli

„5lasek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

rozwija się pamięć logiczna polegająca na zrozumieniu materiału i umiejętności opowiadania materiału własnymi słowami.

Dziecko zapamiętuje wiele szczegółów, ale zdarza się, że pomija cechy istotne i sens ogólny. Stopniowo kształtuje się pamięć dowolna, czyli świadoma chęć zapamiętywania.

4. Myślenie.

Podstawowymi czynnościami myślowymi dziecka są: porównywanie, szeregowanie i klasyfikowanie. W okresie średniego dzieciństwa podlegają one intensywnej transformacji.

Już pod koniec wczesnego dzieciństwa dziecko potrafi zestawić obok siebie przedmioty tej samej klasy np. piłki i są to małe szeregi. Dzieci pięcioletnie wybierają elementy z zestawu np. patyczków i układają je według wzrastającej wielkości. Potrafią jednak zestawić obok siebie tylko sąsiadujące ze sobą elementy.

Kształtują się wyobrażenia przedliczbowe, takie jak: pierwszy, ostatni, pośrodku, większy i mniejszy. Dziecko rozpoczyna liczenie przedmiotów. Na tej podstawie dokonuje także klasyfikacji przedmiotów oraz tworzenia i porównywania zbiorów.

Dziecko 5-letnie jest zdolne do rozumowania przyczynowo – skutkowego, często korzysta przy tym ze swoich doświadczeń. Potrafi także ułożyć prostą historyjkę obrazkową.

5-latek zaczyna odróżniać myślenie od innych form aktywności i wie, że jest ono czynnością wewnętrzną. Dostrzega, że przekonania poszczególnych osób na temat rzeczywistości mogą się różnić między sobą. Rozumie metafory, żarty, kłamstwa.

W wieku przedszkolnym kształtują się i rozwijają u dziecka uogólnienia. Jest to pierwszy szczebel tzw. myślenia oderwanego od konkretnej sytuacji i czasu, co umożliwia dziecku znacznie wyższy poziom obcowania z ludźmi i wzajemnego przekazu informacji. Dziecko zaczyna myśleć kategoriami ogólnych wyobrażeń. Przechodzi więc z myślenia egocentrycznego (ujmowanie świata z własnego punktu widzenia i nieliczenie się z realnymi właściwościami tego świata) do myślenia intuicyjnego, wyobrażeniowego (liczy się z obiektywnymi cechami przedmiotów i zjawisk). Dzięki temu rozwija się wyobraźnia dziecka.

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

Na spostrzeganie dziecka zniekształcająco mogą oddziaływać emocje. W wieku 5 lat dziecko bowiem bardzo intensywnie przeżywa swoje doznania. Jednocześnie emocje wpływają dodatnio na koncentrację na wykonywanym zadaniu i wzmacniają chęć poradzenia sobie z przeszkodami stojącymi na drodze do realizacji zadania. W tym okresie wydłuża się również czas, w jakim dziecko jest w stanie koncentrować się na danym zadaniu. Dziecko nabywa umiejętność eliminowania zbędnych bodźców zewnętrznych, dzięki czemu staje się jakby „głuche” na to co się dzieje dookoła. Zdarza się, że nie reaguje na polecenia, co bywa interpretowane jako wyraz jego nieposłuszeństwa i uporu.

Myślenie dziecięce w tym okresie cechuje: animizm i antropomorfizm, czyli „ożywienie” i „uczłowiczenie” przedmiotów, zjawisk i zdarzeń.

5. Zabawa symboliczna i rysunek symboliczny.

U pięciolatka rozwija się umiejętność myślenia o przedmiotach bez bezpośredniego kontaktu z samym przedmiotem. Pojawia się zdolność do działań symbolicznych, co znajduje odzwierciedlenie w zabawie oraz w rysunku. Dziecko zaczyna wyrażać siebie oraz swoje przeżycia przy pomocy symboli.

W zabawie pojawiają się rekwizyty, które zastępują przedmioty (np. pudełka „udają” domy). Rozpoczynają się zabawy w dom, miasto itd. Często dzieci zaczynają odgrywać role. Zabawy przyczyniają się do zrozumienia przez dziecko ról społecznych, jakie pełnią osoby dorosłe. Dzieci przyjmują te role zgodnie z płcią: dziewczynki odgrywają głównie role kobiece. Odgrywając role społeczne dziecko nie tylko poznaje społeczne ramy danej roli, ale także eksploruje własną tożsamość płciową. Zabawa staje się okazją do nawiązywania i rozwoju kontaktów społecznych z rówieśnikami. Rówieśnicy podczas wspólnej zabawy czują się bardziej odpowiedzialni za wspólne działania i cel zabawy, niż w trakcie zabawy z dorosłym, kiedy to on decyduje o przebiegu zabawy. Dzieci stopniowo są coraz bardziej zdolne do zabaw zespołowych, które zastępują zabawy indywidualne, samotne.

Zabawy tematyczne z wykorzystaniem symboli wymagają od uczestników negocjowania i

8

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna nr 13

03- 310 Warszawa, ul. Odrowąża 75

Tel/Fax:0-22 614-30-55, 0-22 811-05-22, 0-22 811-26-46; e-mail: ppp13@edu.um.warszawa.pl, ppp13@neostrada.pl

www.poradnia13.waw.pl

„Ślalek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

kompromisu, co przyczynia się do kształtowania umiejętności współpracy w grupie.

W rysunku dziecka dominuje stadium przedschematyczne. Jest to stadium bardzo ważne, ponieważ w tym czasie dokonuje się rozwój symbolicznego przedstawiania rzeczywistości. Dziecko znajduje symbole, znaki typowe dla przedstawiania np. człowieka, co jest oczywiście zależne od kontekstu kulturowego. Pierwszym symbolem, jaki dziecko tworzy jest człowiek. Najpierw rysuje tzw. „głownogi” - koło oznacza głowę, 2 pionowe kreski nogi. Sukcesywnie dziecko wzbogaca ten schemat - dorysowuje ręce, w okolicy nóg rysuje coś co przypomina brzuch, w pewnym momencie rysuje tułów. Ma miejsce egocentryzm dziecięcy - dziecko przedstawia siebie większe od drzew, domu, samochodu itp. Występuje słaby związek między barwą wybraną dla danego przedmiotu a jego rzeczywistym kolorem. Pod koniec tego okresu dziecko rysuje obrazki o określonej tematyce. Analiza rysunku wykazuje, że dziecko pojmuje przestrzeń jako coś, co znajduje się wokół niego - jest to tak zwana „przestrzeń cielesna”.

Jakie umiejętności nabył Adaś w wieku 5 lat?

(oczeń umiejętności swojego dziecka na skali od 1 do 5)

- 1 - oznacza brak umiejętności
- 2 - umiejętność jest jeszcze słabo ukształtowana
- 3 - umiejętność czasem jest bardzo wyraźna, ale zdarza się jeszcze, że dziecko niewłaściwie z niej korzysta,
- 4 - umiejętność opanowana w stopniu dobrym
- 5 - bardzo dobrze opanowana umiejętność, widoczna w wielu sytuacjach.

Czyta pojedyncze litery lub słowa	1 2 3 4 5
Rozpoznaje podstawowe kolory i prawidłowo stosuje je w rysunkach	1 2 3 4 5
Zapamiętuje adresy i numery telefonów	1 2 3 4 5
Liczy do 10	1 2 3 4 5

„5latak - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

Potrafi napisać cyfry od 1 -5	1 2 3 4 5
Rozumie znaczenie przeciwieństw i podobieństw	1 2 3 4 5
Rozumie znaczenia następstwa czasu, np. dziś, jutro, rano, wieczorem	1 2 3 4 5
Odróżnia fantazję od rzeczywistości	1 2 3 4 5
Zapamiętuje opowiadane historie i chce żeby je kontynuować	1 2 3 4 5
Jego zabawy są coraz bardziej rozbudowane, a rekwizyty otrzymują funkcję symboli	1 2 3 4 5
Potrafi napisać swoje imię	1 2 3 4 5
Umie pogrupować przedmioty, np. wg wielkości	1 2 3 4 5
Klasyfikuje zbiory wg ich liczebności, porównuje zbiory przez łączenie w pary po jednym elemencie z każdego zbioru	1 2 3 4 5
Klasyfikuje zbiory wg cech jakościowych	1 2 3 4 5
Waży za pomocą wagi szalkowej /trzeba dodać - za mało, trzeba odsypać - za dużo/	1 2 3 4 5
Używa nazw figur geometrycznych /koło, kwadrat, prostokąt/	1 2 3 4 5
Rozpoznaje kierunek – w lewo, w prawo	1 2 3 4 5
Sprawnie składa papier po przekątnej wg wzoru	1 2 3 4 5
Składa rozcięty obrazek	1 2 3 4 5
Wykonuje proporcjonalne kopie figur geometrycznych	1 2 3 4 5
Potrafi przerysować figurę o ostrych kątach (np. trójkąt)	1 2 3 4 5
Umie szczegółowo opowiedzieć zdarzenie, program telewizyjny	1 2 3 4 5
Koncentruje się na wykonywanej czynności	1 2 3 4 5

II. „Rozwój społeczno – emocjonalny – jak kontaktuję się z innymi, jak się bawię oraz jak radzę sobie z moimi emocjami”

10

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna nr 13

03- 310 Warszawa, ul. Odrowąża 75

Tel/Fax:0-22 614-30-55, 0-22 811-05-22, 0-22 811-26-46; e-mail: ppp13@edu.um.warszawa.pl, ppp13@neostrada.pl

www.poradnia13.waw.pl

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

Pomyślny przebieg rozwoju poznawczego dziecka nie jest równoznaczny z osiąganiem przez niego sukcesów szkolnych, a jedynie stwarza dobre podstawy do efektywnej nauki. W tym procesie nie mniej ważny jest odpowiedni poziom rozwoju społeczno – emocjonalnego. Decyduje on o stopniu samodzielności, zaradności, chęci nawiązywania kontaktów z nauczycielami i kolegami oraz o możliwości porozumiewania się i współdziałania w zabawie, a także w wykonywaniu zadań. Dziecko łatwiej podporządkowuje się wymaganiom, rozumie polecenia kierowane do całej grupy.

W okresie przedszkolnym zmianie ulega stosunek dziecka do samego siebie i innych ludzi. Następuje poszerzenie kontaktów społecznych dziecka, najpierw w stosunku do ludzi dorosłych, a potem rówieśników. Rozwijają się takie umiejętności społeczne jak: nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktu z innymi, współdziałanie, coraz lepsza trafność spostrzegania społecznego i idąca za tym zdolność rozpoznawania i uwzględniania w swoich działaniach punktu widzenia drugiej osoby. Rozwija się poczucie tożsamości. Wiążą się z nim zaimki „mój”, „mnie”, „ja”.

W wieku przedszkolnym dzieci rozumieją niezwykły charakter kontaktu społecznego, jakim jest przyjaźń. Przyjaciel jest wyróżniany w zabawie jako partner zabawy, przyjaciele dzielą się zabawkami, do przyjaciela kierowane są prośby, pozdrowienia, przyjaciele częściej przebywają ze sobą. Wczesne przyjaźnie charakteryzuje jednak tymczasowość i brak trwałości. W konfliktach dzieci zaczynają rozumieć sens przeprosin, ale częściej winą za konflikt obarczają inne dziecko.

Dziecko 5-letnie odczuwa empatię w stosunku do innych cierpiących osób, a także bohaterów bajek i filmów. Pojawia się współczucie.

Dziecko w wieku 5 lat cechuje też coraz większa wrażliwość na opinie dorosłych, liczenie się z ich oceną zarówno pozytywną, jak i krytyczną, obowiązkowość i pewien stopień odpowiedzialności za wykonywane zadanie. Dziecko przed 6 rokiem życia powinno osiągnąć przynajmniej minimalny poziom kompetencji społecznych - jest to bardzo istotne dla jego

„5-latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

późniejszego dopasowania społecznego.

Pięciolatki coraz lepiej rozumieją emocje własne i innych osób, zdobywają zdolność wyrażania własnych emocji. Potrafią też przewidzieć w zabawie co może zrobić rówieśnik przejawiający określone emocje. Nabywają umiejętności zaradczych, które pozwalają im manipulować zachowaniami i uczuciami innych przez wyrażanie własnych emocji, np. przytulanie. Wzrastająca świadomość sprawia, że wybuchy złości stają się coraz rzadsze. Znaczący wpływ mają w tym względzie dorośli, którzy zachęcają dziecko do wyrażania swoich emocji w sposób społecznie akceptowany.

W tym okresie kształtuje się zatem zdolność samokontroli, która pozwala dziecku bardziej panować nad takimi zachowaniami jak płacz, gwałtowne wzruszenie, wypowiedanie się w nieodpowiednich momentach. Pojawiają się takie emocje jak: duma, wstyd, poczucie winy, zazdrość czy zakłopotanie. Staje się to podstawą do kształtowania moralności dziecka oraz jego sumienia.

Dzieci stają się coraz bardziej świadome znaczenia porażki i mogą cierpieć z powodu niekorzystnych porównań z innymi. Dziecko w tym okresie nie jest jeszcze w pełni dojrzałe emocjonalnie. Uczucia dziecka w tym okresie zaczynają dopiero nabierać społecznego charakteru. Należy więc spodziewać się, że obok reakcji kontrolowanych mogą jeszcze pojawiać się reakcje gwałtowne i nieadekwatne.

Dziecko w wieku 5 lat rozumie narzucane mu przez dorosłego zasady. 5-latek uważa jednak, że nie są dopuszczalne żadne odstępstwa od reguły. W sytuacji kiedy ktoś złamie regułę przez pomyłkę domagają się dla niego kary i nie biorą pod uwagę intencji sprawcy. Liczy się tylko materialna wielkość czynu np. gorsze jest dziecko, które stłukło 5 filiżanek przez nieuwagę niż to, które stłukło jedną chcąc zjeść konfitury pomimo zakazu.

W ostatniej fazie wieku przedszkolnego gwałtownie rozbudowywane jest doświadczenie społeczne dziecka dzięki wchodzeniu w inne niż rodzina grupy społeczne. W tym okresie dochodzi do stopniowego zmniejszania się roli rodziny w zaspokajaniu podstawowych potrzeb dziecka, wzrasta natomiast rola innych osób i grup, głównie rówieśników, co rozszerza

12

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna nr 13

03- 310 Warszawa, ul. Odrowąża 75

Tel/Fax:0-22 614-30-55, 0-22 811-05-22, 0-22 811-26-46; e-mail: ppp13@edu.um.warszawa.pl, ppp13@neostrada.pl

www.poradnia13.waw.pl

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

zainteresowania dziecka poza najbliższe otoczenie. Proces ten przyspieszają masmedia.

Należy zaznaczyć, że w ogólnym rozwoju dziecka sfera emocjonalna jest najbardziej delikatna i wrażliwa. Wymaga największej uwagi ze strony dorosłych. Bardzo trudno kształcić ją przez planowe i racjonalne działanie.

Jakie umiejętności nabył Adaś w wieku 5 lat (ocień umiejętności swojego dziecka)

- 1 - oznacza brak umiejętności
- 2 - umiejętność jest jeszcze słabo ukształtowana
- 3 - umiejętność czasem jest bardzo wyraźna, ale zdarza się jeszcze, że dziecko niewłaściwie z niej korzysta,
- 4 - umiejętność opanowana w stopniu dobrym
- 5 - bardzo dobrze opanowana umiejętność, widoczna w wielu sytuacjach.

Bardziej stabilny emocjonalnie	1 2 3 4 5
Przyjacielski	1 2 3 4 5
Związany emocjonalnie z mamą	1 2 3 4 5
Chętny do współpracy	1 2 3 4 5
Posłuszny w wielu sytuacjach	1 2 3 4 5
Samodzielnie wymyśla zabawy	1 2 3 4 5
Chętnie bawi się z dziećmi	1 2 3 4 5
Bywa nieśmiały	1 2 3 4 5
Lubi się popisywać siłą, zręcznością	1 2 3 4 5
Zaczyna się wstydzić „nie patrzcie, kiedy się rozbieram”	1 2 3 4 5
Lepiej panuje nad swoim zachowaniem	1 2 3 4 5
Zależy mu na uznaniu dorosłych	1 2 3 4 5

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

Pokazuje uczucia	1 2 3 4 5
Stara się zrealizować cel, który sobie postawił, np. zbudowanie wieży z klocków	1 2 3 4 5
Lubi przebywać w domu	1 2 3 4 5
Zadaje pytania na temat śmierci	1 2 3 4 5
Dbą o swoich przyjaciół	1 2 3 4 5
Czasem krytykuje lub zawstydzą inne dzieci, wytykając im błędy	1 2 3 4 5
Rozumie dowcipy, lubi zabawiać dorosłych	1 2 3 4 5

III. „Rozwój fizyczny i motoryczny – biegam i rysuję”

Początek okresu średniego dzieciństwa wyznaczają wyraźne osiągnięcia w rozwoju somatycznym i motorycznym. Dziecko wkraczające w ten okres ma wszystkie zęby mleczne, swobodnie porusza się chodząc i biegając, jest dość samodzielne w zakresie samoobsługi.

Zmiany dotyczące wzrostu i wagi ciała nie są już tak intensywne jak w poprzednim okresie. Wyraźne zmiany zaznaczają się w proporcjach części ciała: następuje wydłużenie ciała pod wpływem szybszego rośnięcia kończyn. Około 5 r.ż. nieznacznie powiększa się mózgowa część czaszki, natomiast rozrasta się część twarzowa.

Dziewczynki rozwijają się szybciej niż chłopcy. Dzieci wychowywane w dobrych warunkach (pod względem odżywiania) są wyższe w porównaniu z dziećmi wychowywanymi w gorszych warunkach, a różnice te nie są tak widoczne w wielu krajach uprzemysłowionych. Dzieci, które chorują - rosną wolniej. Nieodpowiednia opieka może spowodować znaczne odchylenia od norm wzrostu i wagi, jednak przy odpowiedniej pielęgnacji, u dzieci tych szybko następuje samo korekta rozmiaru ciała.

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

W 5 roku życia obserwuje się wzrost sprawności motorycznej. Opanowane już ruchy i czynności ulegają wyraźnemu doskonaleniu, pojawiają się nowe umiejętności; proste ruchy łączone są w kombinacje ruchowe. Dziecko 5 - letnie swobodnie chodzi i biega; opanowuje złożone czynności ruchowe takie jak: bieg i skok, bieg i kopnięcie piłki, chwyt i rzut piłką. Zwykle opanowuje kilka czynności ruchowych jednocześnie. Uczy się jeździć na łyżwach, rolkach, rowerze, tańczyć, pływać, wspinać na drzewa. Duża potrzeba ruchu, zwana "głodem ruchu", powoduje, że dziecko jest bardzo ruchliwe. Nie potrafi długo skupić się na jednej czynności, toteż często zmienia rodzaj zajęcia ruchowego. Z tej samej przyczyny nie jest w stanie przez dłuższy czas towarzyszyć czynności dorosłego. Niemniej jednak dziecko 5 - letnie zwraca coraz częściej uwagę na efekt własnych działań i przeżywa radość z osiągnięć ruchowych. Sukcesy zaś skłaniają je do wielokrotnego powtarzania czynności sprawiającej przyjemność, co sprzyja uczeniu się ruchów.

Ważną rolę w uczeniu ruchów odgrywają wzorce z otoczenia dziecka. Kulturowe uwarunkowania wzmacniają także zaznaczające się w tym okresie zróżnicowanie ruchów związane z płcią. Chłopcy uzyskują lepsze niż dziewczynki wyniki w czynnościach, które wymagają większej energii i siły (bieganie, skakanie w dal, rzucanie piłką, kopanie). Dziewczynki zaś przewyższają chłopców w sprawnościach motorycznych, które wymagają równowagi i rytmiczności (np. skakanie na skakance) oraz precyzji (rysowanie, pisanie).

Jakie umiejętności nabył Adaś w wieku 5 lat

(ocień umiejętności swojego dziecka)

- 1 - oznacza brak umiejętności
- 2 - umiejętność jest jeszcze słabo ukształtowana
- 3 - umiejętność czasem jest bardzo wyraźna, ale zdarza się jeszcze, że dziecko niewłaściwie z niej korzysta,
- 4 - umiejętność opanowana w stopniu dobrym
- 5 - bardzo dobrze opanowana umiejętność, widoczna w wielu sytuacjach.

Może tracić pierwsze mleczaki

1 2 3 4 5

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

Rozróżnia prawą i lewą stronę	1 2 3 4 5
Pisze parę liter	1 2 3 4 5
Rysuje postać człowieka z użyciem co najmniej 10 szczegółów	1 2 3 4 5
Używa sztućców, kroi nożem	1 2 3 4 5
Jest sprawny fizycznie (uprawia sport i preferuje zabawy ruchowe)	1 2 3 4 5
Wiąże buty	1 2 3 4 5
Tworzy rozbudowane budowle z klocków	1 2 3 4 5
Potrafi się umyć, ubrać, zjeść, skorzystać z toalety samodzielnie	1 2 3 4 5
Jeździ na 4 kołowym rowerze, czasem na 2 kołowym	1 2 3 4 5
Umie wycinać nożyczkami po zaznaczonej linii	1 2 3 4 5
Skacze na skakance	1 2 3 4 5
Próbuje wykonywać skomplikowane ćwiczenia gimnastyczne, np. stawać na głowie	1 2 3 4 5
Koloruje obrazki nie wychodząc za linię	1 2 3 4 5
Skacze na jednej lub drugiej nodze naprzemiennie	1 2 3 4 5

IV „Rozwój mowy”

1. Zarys prawidłowego przebiegu rozwoju mowy

Rozwój mowy nie przebiega identycznie u wszystkich dzieci. Jest on uwarunkowany genetycznie i uzależniony od wpływu środowiska oraz od psychofizycznego rozwoju dziecka. Wyodrębnia się cztery podstawowe okresy w rozwoju mowy: okres melodii, wyrazu, zdania i swoistej mowy dziecięcej.

- ✓ **OKRES MELODII** (od urodzenia do 1 roku życia dziecka)
 1. krzyk nieuświadomiony – w ten sposób dziecko komunikuje się ze światem, gdy jest np. głodne, mokre lub coś je boli;
 2. krzyk celowy, świadomy – powoduje, że pojawia się bliska dla dziecka osoba;
 3. głuźnienie (2-3 miesiąc) – wydawanie różnego rodzaju dźwięków nieartykułowanych, dzięki nim dziecko ćwiczy narządy artykulacyjne: język, wargi, podniebienie;
 4. gaworzenie (6-7 miesiąc) – powtarza dźwięki zasłyszane z otoczenia np. pa pa, ba ba, ma ma; jest to pewnego rodzaju ćwiczenie słuchu;
 5. aktywne reagowanie na mowę (7-8 miesiąc) – dziecko poznaje różne przedmioty i zaczyna reagować na ich nazwy;
 6. około 1 roku życia dziecko rozumie już dużo a poprawnie wymawia samogłoski: a, e, i, oraz spółgłoski: m, b, n, d, t.

- ✓ **OKRES WYRAZU** (między 1 a 2 rokiem życia)
 1. poprawne używanie prawie wszystkich samogłosek z wyjątkiem nosowych (ą, ę) oraz wymawianie spółgłosek takich jak: **p, pi, b, m, t, d, n, k, j, ś, ź, ć, dź, ch**; pozostałe głoski są przez dziecko zastępowane innymi o zbliżonym miejscu artykulacji; w tym okresie dziecko upraszcza zbiegi spółgłoskowe do jednej spółgłoski zazwyczaj zwartej, np.: *kwiaty – katy, kaczka – kaka*, itp.
 2. mowa dziecka charakteryzuje się jednowyrazowymi wypowiedziami;
 3. dziecko w tym okresie zna nawet 300 słów.

- ✓ **OKRES ZDANIA** (między 2 a 3 rokiem życia)
 1. pojawiają się pierwsze zdania, od b. prostych po 4-5 wyrazowe;
 2. dziecko powinno prawidłowo wymawiać głoski: p, b, m, pi, bi, mi, f, w, fi, wi, k, g, ch, t, d, n, l oraz samogłoski nosowe;

- ✓ **OKRES SWOISTEJ MOWY DZIECIĘCEJ** (między 3 a 7 rokiem życia)
 1. zasób słownictwa dziecka jest wciąż bogacony,

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

2. rozwijają się umiejętności budowania zdań złożonych,
3. dalszy rozwój artykulacji:
 - w wieku 4 lat dziecko wymawia już – **s, z, c, dz**; może zastępować nimi głoski **sz, ź, cz, dź**, głoska **r** może być zastępowana głoską **l**
 - w wieku 5-6 lat – **sz, ź, cz, dź, r**
 - w wieku 7 lat, dziecko powinno mieć już utrwaloną poprawną wymowę wszystkich głosek oraz opanowaną technikę mówienia.

Analizując okresy rozwoju mowy zauważamy, iż dziecko przyswaja wymowę poszczególnych głosek stopniowo. Słownictwo i gramatyka są opanowywane w ten sam sposób.

2. Najczęściej występujące wady wymowy u dzieci

Istotną sprawą jest zwrócenie uwagi na to, jak dziecko wymawia określone głoski. Czym innym jest fizjologiczny proces nauki poszczególnych dźwięków mowy (który może być opóźniony) a czym innym zniekształcanie dźwięków mowy (które trzeba jak najszybciej korygować).

Aby uporządkować wiedzę z tego zakresu przedstawię wady wymowy najczęściej występujące u dzieci. Są to:

- SYGMATYZM (seplenienie) – nieprawidłowa artykulacja spółgłosek detalizowanych: *s,z,c,dz,sz,ź,cz,dź, ś,ź,ć,dź*. ze względu na sposób realizacji tych dźwięków możemy wyróżnić:
 - mogisygmatyzm – opuszczanie dźwięku,
 - parasygmatyzm – zastępowane jednych głosek detalizowanych innymi, realizowanymi prawidłowo,
 - sygmatyzm właściwy – deformacja spółgłosek detalizowanych, np. seplenienie międzyzębowe, boczne
- ROTACYZM (reranie) – zaburzona artykulacja głoski *r*:

- mogirotacyzm – opuszczanie głoski r
- pararotacyzm – zastępowanie głoski r innymi głoskami, najczęściej l lub j, rzadziej d,n,u,w,
- rotacyzm właściwy – głoska r jest zastąpiona dźwiękiem, który nie występuje w systemie fonetycznym języka polskiego. Dźwięk tej głoski jest zdeformowany i może mieć postać rotacyzmu bocznego, gardłowego, języczkowego, podniebiennego lub międzyzębowego.
- KAPPACYZM (nieprawidłowa realizacja głoski k)
 - mogikappacyzm – opuszczanie głoski k,
 - parakappacyzm – zamiana głoski k na inną, najczęściej na t lub g,
 - kappacyzm właściwy – przesunięcie miejsca artykulacji, najczęściej do krtani
- GAMMACYZM – nieprawidłowa realizacji głoski g:
 - mogigammacyzm – opuszczanie głoski g,
 - paragammacyzm – zastępowanie głoski g przez inną, najczęściej d lub k,
 - gammacyzm właściwy – do zwarcia dochodzi w krtani, zamiast na podniebieniu miękkim
- LAMBDA CYZM – nieprawidłowa realizacja głoski l
 - mogilmbdcyzm – opuszczanie głoski l w wyrazie
 - pralambdacyzm – zastępowanie głoski l przez inną, najczęściej j,
 - lambdacyzm właściwy – zdeformowanie tej głoski, np. przez międzyzębową artykulację.
- MOWA BEZDŹWIĘCZNA (ubezdźwięcznianie) – brak realizacji głosek dźwięcznych i zastępowanie ich bezdźwięcznymi, i tak głoski: b, bi, d, z, ź, ż, dz, dż, dź, w, wi, g, gi, są zastępowane przez: p, pi, t, s, sz, ś,

3. Najważniejsze przyczyny wad wymowy:

1. Zmiany anatomiczne aparatu artykulacyjnego:
 - nieprawidłowa budowa języka,
 - nieprawidłowa budowa podniebienia,
 - wady zgryzu,
 - rozrost trzeciego migdałka,
 - rozszczepy warg i podniebienia,
 - polipy,
 - skrzywienia przegrody nosowej.
2. Nieprawidłowe funkcjonowanie narządów artykulacyjnych:
 - niska sprawność języka, warg i żuchwy,
 - zakłócona praca mięśni napinających i przywodzących więzadła głosowe,
 - trudności koordynacji pracy więzadeł głosowych z pracą nasady.
3. Nieprawidłowe funkcjonowanie ośrodkowego układu nerwowego:
 - zaburzenia analizy i syntezy słuchowej,
 - zaburzenia słuchu fonemowego, które powodują trudności w różnicowaniu dźwięków mowy. *Słuch fonemowy* stanowi umiejętność utożsamiania i różnicowania dźwięków mowy danego języka. Kształtuje się on w toku rozwoju dziecka pod wpływem osłuchiwania się z brzmieniem języka środowiska, w którym wychowuje się dziecko;
 - zaburzenia kinestezji artykulacyjnej (czucie pozycji i ruchów narządów mowy względem siebie, właściwych poszczególnym głoskom)
4. Niezwracanie uwagi na własną wymowę, dziecko nieświadomie w różny sposób wymawia te same wyrazy. Gdy nikt nie zwraca na to uwagi, to ta błędna artykulacja nieświadomie jest realizowana;
5. Obniżony poziom inteligencji dziecka.

4. Ważne zalecenia dotyczące wczesnej profilaktyki

Należy pamiętać, że **rozwój języka i mowy nie rozpoczyna się w określonym momencie**

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

życia i rozwoju dziecka, ale trwa od jego początku.

Najlepszy okres wykształcenia zdolności mowy to pierwsze trzy lata. W pierwszym okresie dzieciństwa wykształcenie zdolności mowy ma o wiele większe znaczenie niż późniejsze ćwiczenia, ponieważ po czwartym roku życia partie mózgu odpowiadające za rozwój mowy osiągają swoją dojrzałość. Dlatego po tym czasie mowa nie może być już kształtowana, tylko co najwyżej korygowana.

Po urodzeniu rozwój dziecka jest ciągły, chociaż przebiega skokami. Każda sprawność uzależniona jest od dojrzałości i gotowości układu nerwowego do jej nauczenia się. Każde dziecko w tej samej kolejności przechodzi przez wszystkie etapy rozwoju, dzieje się to jednak w różnym tempie i często obserwuje się dysharmonię między poszczególnymi funkcjami.

W profilaktyce powstawania patologii rozwoju mowy, istotną rolę pełni lekarz pediatra, którego obowiązkiem jest rzetelne zbadanie noworodka i ocena jego stanu zdrowia w zakresie anatomiczno-fizjologicznym, a także ocena zachowań i reakcji na bodźce, ze szczególnym uwzględnieniem noworodków z obciążonym okresem ciąży-okołoporodowym; lekarz pediatra powinien zwrócić uwagę na:

- warunki anatomiczne w obrębie jamy ustnej,
- odruchy z obszaru twarzy: odruch ssania, otwieranie ust, odruchy wargowe i zuchwowe, połykanie, zwracanie, wysuwanie języka, reakcje słuchowe – zwłaszcza odruch uszno-powiekowy;
- rozwój funkcji przedjęzykowych, wokalizacyjnych (głuzenie i gaworzenie);
- obciążony okres ciąży, okres okołoporodowy oraz sztuczne karmienie.

Dla logopedy natomiast bardzo ważne są informacje dotyczące podstaw warunkujących rozwój najwcześniejszych funkcji aparatu artykulacyjnego tzn. pokarmowych:

- stan anatomiczny aparatu artykulacyjnego;
- poziom funkcjonalny (ssanie, połykanie, otwieranie i wysuwanie warg, wypychanie języka);
- poziom rozwoju zmysłów – przede wszystkim słuchu;
- sposób oddychania – przez nos, czy tylko przez usta, co prowadzi do częstych

zakażeń górnych dróg oddechowych (gdy dziecko przy oddychaniu nie korzysta z naturalnego filtra jakim jest nos). Uchylone usta i płasko ułożony język przy oddychaniu pozostają w tej samej pozycji także w czasie połykania i mówienia; skutkiem tego może być wada zgryzu i wada wymowy;

5. Zasady postępowania logopedycznego dla rodzica

- Już od pierwszych dni życia dziecka, dużo do niego mów, otaczaj je mową tzw. „kapiel słowna”;
- Pamiętaj o istotnej funkcji karmienia dziecka piersią (gdy nie ma przeciwwskazań) do 7- 12 miesiąca;
- Gdy pojawią się ząbki, podawaj odpowiednie pokarmy stałe,
- Ograniczaj używanie smoczka (maks. do roku)
- Nie spieszczaj swoich wypowiedzi;
- Staraj się budować proste zdania, moduluj głos;
- Ciesz się z każdego nowego, wypowiedzianego przez dziecko słowa, staraj się pokazać dziecku różne konteksty użycia tego słowa;
- Staraj się mówić do dziecka tak, aby widziało twoją twarz (może wówczas obserwować twoje artykulatory);
- Zwracaj uwagę, aby dziecko oddychało nosem; w przypadku, gdy dziecko oddycha ustami (szczególnie podczas snu), poproś pediatrę o ustalenie przyczyny;
- Opowiadaj i czytaj dziecku bajki, wierszyki, wyliczanki. Ucz krótkich wierszy na pamięć.
- Oglądaj z dzieckiem obrazki: nazywaj przedmioty i opisz sytuacje prostymi zdaniami.
- Staraj się, aby zabawy językowe i dźwiękonaśladowcze znalazły się w repertuarze czynności wykonywanych wspólnie z dzieckiem. Naśladuj odgłosy: zwierząt (np. kura- ko, ko; kot - miau, miau pies – hau, hau; itp.) pojazdów (auto – bum, bum; erka – u-i, policja – e-o, itp.) i innych.
- Zachęcaj swoje dziecko do mówienia a za każdy przejaw aktywności werbalnej chwalmy je;

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

- Jeżeli dziecko osiągnęło już wiek, w którym powinno daną głoskę wymawiać a nie robi tego, skonsultujmy się z logopedą.
- Jeżeli dziecko ma nieprawidłową budowę narządów mowy (rozszczypty warg, podniebienia, wady zgryzu lub uzębienia), koniecznie zapewnij mu opiekę lekarza specjalisty, ponieważ wady są przyczyną zaburzeń mowy.
- Nie zaniedbuj chorób uszu, gdyż nie leczone mogą prowadzić do niedosłuchu, a w następstwie do wad wymowy bądź braku mowy czynnej;
- Nie zawstydzaj i nie karz dziecka za wadliwą wymowę;
- Nie wymagaj od dziecka zbyt wczesnego wymawiania poszczególnych głosek. Dziecko zmuszane do wymawiania zbyt trudnych dla niego głosek, często zaczyna je zniekształcać. W ten sposób możemy się przyczynić do powstawania błędnych nawyków artykulacyjnych, trudnych do zlikwidowania.

6. Wada wymowy a problemy w nauce

Podstawowym zadaniem w początkowych klasach jest opanowanie umiejętności czytania i pisania. Aby opanować tę umiejętność uczeń powinien różnicować elementy mowy, dokonywać syntezy i analizy dźwiękowych form wyrazów. Dziecko z wadą wymowy ma poważne problemy w tym zakresie. Najczęściej spotykane błędy są związane z seplenieniem, reraniem i ubezdźwięcznianiem, co często prowadzi, do zmiany znaczenia wyrazu (np. półka – bułka). Błędy w pisowni spowodowane wadliwą artykulacją ujawniają się przede wszystkim wtedy, gdy dwóm głoskom w wypowiedziach otoczenia odpowiada jedna głoska w wymowie danej osoby. Trudności pojawiające się w pisowni dzieci wadliwie mówiących są bardzo często takie same jak ich wady wymowy. U tych dzieci często występują zaburzenia słuchu fonemowego i kinestezji artykulacyjnej. Dziecko nie jest w stanie odróżnić słuchem głosek mało kontrastowych. Największe trudności sprawia rozróżnianie głosek stanowiących opozycje: dźwięczna – bezdźwięczna (p:b, f:w,

„Ślutek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

t:d,), ustna – nosowa (o:a, e:ę, b:m), szereg głosek detalizowanych (s:sz:ś, z:ż:ź).

Zdarza się często, że uczniowie z wadą wymowy posiadają biernie opanowany system fonologiczny, ale nie realizują go prawidłowo. Wychodzi to na jaw przy pisaniu ze słuchu, kiedy mimo prawidłowego wzorca słuchowego popełniają błędy (w przypadku paralalii). Dlatego się tak dzieje, bo decydujące znaczenie ma własna wymowa ucznia, który zapisując usłyszany tekst cicho głóskuje każdy wyraz.

Mowa wpływa na całokształt rozwoju dziecka i jego powodzenia w szkole. Stanowi ona podstawę w nawiązywaniu kontaktów społecznych, jest narzędziem w zdobywaniu informacji oraz pozwala wyrazić odczucia, emocje i opinie. Nieprawidłowa wymowa stanowi zarówno przyczynę niepowodzeń w nauce, jak i może mieć wpływ na kształtowanie osobowości dziecka, które może stawać się nieśmiałe, wycofane oraz niechętnie do brania udziału w szkolnych imprezach.

Należy podkreślić, że skuteczną i bardzo ważną formą reedukacji błędów w pisaniu jest nauka poprawnej wymowy!

V. „Co możesz zrobić jako rodzic aby wspierać rozwój dziecka?”

- *okazuj bezwarunkową miłość*
- *wyrażaj swoją miłość słowami*
- *bądź przykładem w takich sytuacjach jak konflikty interpersonalne, swoim zachowaniem pokazuj jak je rozwiązywać bez agresji*
- *ograniczaj przywileje i wprowadzaj zasady, dzięki którym wyznaczysz granice zachowania dziecka*
- *podkreślaj pożądane zachowania takie jak: sprzątanie czy wyrażanie złości bez wybuchu agresji*
- *pobudzaj dziecko do niezależności przy odrobinie pomocy*

„5latek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

- *pomagaj dziecku poznać siebie i nazwać uczucia własne oraz innych osób*
- *pomagaj dziecku uświadomić sobie własny temperament (na przykład wpadanie w złość)*
- *stopniowo pozwalaj dziecku na zmierzenie się z przeciwnościami poprzez rozmowę lub przygotuj je na takie przeciwności poprzez czytanie bajki terapeutycznej*
- *pobudzaj dziecko do okazywania empatii i ucz je robienia czegoś dla innych ludzi*
- *pokazuj dziecku gdzie może szukać pomocy w sytuacji trudnej*
- *pokazuj jak przejąć odpowiedzialność za swoje zachowanie*
- *akceptuj błędy i niepowodzenia i stwarzaj szansę do poprawy*

VI. Zadania rozwojowe w okresie średniego dzieciństwa

Człowiek uczy się przez całe swoje życie. Od momentu narodzin świat stawia każdemu z nas jedno podstawowe wymaganie: dostosowania się. Każdy człowiek sam szuka drogi przez życie, patrzy i obserwuje innych, naśladuje ich i modyfikuje ich zachowania, by łatwiej było mu żyć. Społeczności w zależności od historii, warunków naturalnych, w których żyją, infrastruktury wysuwają wobec swoich członków zróżnicowane wymagania. Są to tak zwane zadania rozwojowe.

Rozwojowe zadania życiowe to te zadania, których każdy sam indywidualnie musi się nauczyć. Ich realizacja pozwala na zdrowy i satysfakcjonujący wzrost w danym społeczeństwie. Innymi słowy zadanie rozwojowe to zadanie pojawiające się na pewnym etapie życia jednostki, którego osiągnięcie daje poczucie sukcesu i zadowolenia, niespełnienie zaś prowadzi do poczucia osobistej, indywidualnej przegranej, dezaprobaty ze strony społeczeństwa oraz trudności w następnych zadaniach. Jakie zadania rozwojowe stoją przed dzieckiem 5 letnim?

- Osiągnięcie stabilności emocjonalnej
- Tworzenie prostych pojęć dotyczących rzeczywistości społecznej i fizycznej

„5lutek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

- Uczenie się nawiązywania kontaktów uczuciowych z rodzicami, rodzeństwem i innymi ludźmi
- Rozwijanie umiejętności rozróżniania dobra i zła oraz kształtowanie się początków sumienia
- Opanowanie sprawności ważnych w grach i zabawach
- Kształtowanie postawy wobec samego siebie (obraz własnej osoby)
- Uczenie się współzycia z rówieśnikami

Zadania te obejmują wszystkie sfery aktywności dziecka i dotyczą nabywania kompetencji poznawczych, społecznych, fizycznych i emocjonalnych, które stanowią podstawę jego gotowości do podjęcia nauki w szkole. Przedstawiona powyżej charakterystyka rozwoju dziecka ukazuje te umiejętności, które są niezbędne do funkcjonowania dziecka w roli ucznia.

VII. Podstawa udanego startu – poczucie własnej wartości

Już w wieku przedszkolnym powstaje podstawa do udanego startu w dorosłość. Wszystko to, co dziecko wie i umie, czego się nauczyło dotychczas i to zarówno w sferze rozwiązywania zwykłych życiowych problemów (tzw. ogólna zaradność życiowa), w sferze umiejętności nawiązywania i podtrzymywania różnorodnych kontaktów społecznych („dziecko obyte z ludźmi”), jak i w sferze poznawania świata (wiedza o świecie i różne umiejętności związane z jego poznawaniem) stanowi jego wachlarz kompetencji. Dziecko takie umie także korzystać z pomocy drugiego człowieka, umie o nią poprosić. Kompetencja dotyczy bardziej możliwości wykonania czegoś, niż rzeczywistej konkretnej umiejętności.

Przekonanie dziecka dotyczące tego, że coś wie, umie, że są to sprawy, które zna lepiej od innych, a także takie, które mu nie wychodzą to poczucie kompetencji. Poczucie kompetencji w znacznie większym stopniu wpływa na zachowanie się dziecka niż to, co ono rzeczywiście wie i umie według oceny dorosłych. Daje ono bowiem odwagę działania, upór w pokonywaniu przeszkód, powoduje powracanie do prac przerwanych przez dorosłego. Brak poczucia kompetencji

„Ślalek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

(sprawstwa) skutkuje tym, że dziecko bardzo często nie zgłasza się, nie robi czegoś, bo jest przekonane, że nie umie czegoś zrobić.

warunkiem dobrego funkcjonowania dziecka jest zaakceptowanie siebie – polubienie siebie ze wszystkimi plusami i minusami. Wysokie poczucie własnej wartości powstanie tylko u dziecka, które rzeczywiście jest kompetentne w wielu dziedzinach i ma poczucie tej kompetencji. Dzieckiem takim kierują osobiste zainteresowania. Jego poczynania mniej zależą od sytuacji zewnętrznej, od kary lub nagrody. Często myśli sobie „spróbuję”, „najwyżej się nie uda”, a nie „boję się to zrobić”, „chciałbym, ale nie bardzo wiem jak”.

Zakres kompetencji, poczucie kompetencji, poczucie własnej wartości wyznaczają jaką postawą cechuje się dziecko. Postawa skierowana ku światu i ludziom łączy się z wysokim poczuciem kompetencji, własnej wartości. Wówczas może się ono dużo uczyć, zdobywać wiedzę i doświadczenia. Rosną tym samym jego kompetencje. Adekwatne poczucie kompetencji sprzyja kształtowaniu się poczucia własnej wartości, a to daje odwagę w zbliżaniu się do nieznanego i poznawaniu go, co sprzyja nabywaniu nowych doświadczeń i to jest istota prawidłowego rozwoju dziecka.

Zakończenie

Przedstawione w tym przewodniku prawidłowości rozwojowe okresu średniego dzieciństwa mają ułatwić Państwu ocenę rozwoju własnego dziecka. Warto dokonać takiej oceny, aby móc właściwie wspierać rozwój dziecka. Wczesne wykrycie niepokojących objawów pozwala na zastosowanie odpowiedniej pomocy i wsparcia rozwoju dziecka. Natomiast znajomość prawidłowości rozwojowych ułatwia organizowanie edukacji dziecka i stawanie się nauczycielem dla dziecka.

Pójście do szkoły jest dla dziecka łatwiejsze i przyjemniejsze, gdy jest na nie odpowiednio przygotowane. Ukazane w tym poradniku sfery rozwoju umysłowego, emocjonalno – społecznego fizycznego i mowy są niezwykle istotne w nabywaniu umiejętności szkolnych takich jak: czytanie,

„Ślalek - u progu szkoły”

Projekt dzielnicowy dla rodziców dzieci 5-letnich w przedszkolach na Targówku

pisanie, liczenie, zapamiętywanie, rozumienie poleceń, współpraca w grupie, radzenie sobie z sytuacjami trudnymi jak np. konflikty rówieśnicze. Niezwykle ważne jest poczucie kompetencji i właściwe poczucie własnej wartości, bo to one są gwarantem dobrego startu.

Rozwój stawia określone wymagania przed dzieckiem, które pokonywane sprawiają, że dziecko zdobywa pewne umiejętności. Znając również ograniczenia rozwojowe unikajmy obciążania dzieci informacjami i faktami, na które mózg nie jest jeszcze przygotowany. Uwzględniamy także różnice indywidualne jeżeli chodzi o tempo rozwoju, temperament, zainteresowania. Należy dostosowywać wymagania do konkretnego dziecka. Ważne jest, aby szanować dziecko i akceptować takim, jakie jest. Poczucie bycia akceptowanym daje dziecku siłę do dalszego rozwoju, pokonywania słabości i kształtowania własnej tożsamości.

Bibliografia

1. Budikova J. (2006) *Jak przygotować dziecko na spotkanie ze szkołą?* Gliwice, Helion.
2. Demel G., *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*, Warszawa 1994.
3. Harwas – Napierała B., Trempała J. (2001), *Psychologia rozwoju człowieka*. Warszawa, PWN
4. Jastrzębowska G., *Zakłócenia i zaburzenia rozwoju mowy*. w: Logopedia. Pytania i odpowiedzi. red. T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, Opole 2003.
5. Kania J.T., *Szkice logopedyczne*, Lublin 2001.
6. Michalak R., Misiorna E. (2006) *Konteksty gotowości szkolnej*. Warszawa, CMPPP.
7. Rodak H., *Terapia dziecka z wadą wymowy*, Warszawa 2002.
8. Spalek E., Piechowicz – Kułakowska C., *Jak pomóc dziecku z wadą wymowy*, Kraków 1996.
9. Stecko E., *Zaburzenia mowy u dzieci*, Warszawa 2002.
10. Vasta R., Haith M., Miller S., (1995) *Psychologia dziecka*. Warszawa, WSiP
11. źródła internetowe: www.akson.org

